

Jolanta Szarlej, *Językowy obraz człowieka w profetycznych księgach Starego Testamentu*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2013, 255 s. (Rozprawy Naukowe, 46)

Tomasz Maria Dąbek OSB

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
tomasz.dabek@upjp2.edu.pl

Rozprawa habilitacyjna Jolanty Szarlej, językoznawczymi z Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku Białej, jest pracą interdyscyplinarną z zakresu językoznawstwa oraz biblistyki. Autorka zajęła się terminologią związaną z człowiekiem: jego naturą, relacjami z Bogiem-Stwórcą oraz stwożeniami w księgach prorockich Starego Testamentu.

W obszernej przedmowie (od s. 11) autorka zwraca uwagę na odmienne sposoby werbalizacji myśli w tradycji biblijnej i w językach indoeuropejskich, różnice na płaszczyznach: fonicznej (graficznej), morfologicznej, leksykalnej, składniowej oraz w zakresie pragmatyki językowej.

Następnie omawia profetyzm izraelski (od s. 37) jako zjawisko religijne. Zwraca także uwagę na kobiety-prorokinie.

Kolejny rozdział poświęcony jest metodologii (od s. 71). Autorka uzasadnia podjęcie badań naukowych nad tekstem biblijnym z pozycji językoznawcy. Korzystając ze współczesnych osiągnięć swej dyscypliny, omawia pojęcie językowego obrazu świata, który w tekstach prorockich odpowiada wiedzy z czasów, kiedy powstawały natchnione księgi. Pisze o znaczeniu uwikłania człowieka jako istoty myślącej w triadę: język, myślenie, działanie; wpływie mentalnych modeli świata na obraz świata realnego, funkcjach interpretującej i regulującej językowego obrazu świata, napięciach między faktycznością i wirtualnością, przedstawia historię badań nad językowym obrazem świata, jego składniki i językowe wyznaczniki oraz bazę materiałową swych badań – teksty prorockie w porządku chronologicznym.

Najobszerniejszy rozdział nosi tytuł *Językowy obraz człowieka* (od s. 99). Rozpoczyna się omówieniem antropologii biblijnej. Potem badane są leksemy nazywające człowieka w polszczyźnie i Biblii hebrajskiej (Adam i Ewa אָדָם וְחַוָּה;

wyrażające biologiczny aspekt człowieczeństwa: קִנְיָהּ וְקִנְיָהּ; człowieka jako byt osobowy: אִישׁ אֶשְׁרָא). Dokładnie badany jest materiał z leksemami אִישׁ, אִישׁ, użycia zaimkowe leksemu אִישׁ oraz konstrukcje składniowe z leksemem אִישׁ. W ostatnim punkcie omówiony jest pochodzący od אִישׁ termin אִישׁ, oznaczający źrenicę oka, co pośrednio pokazuje znaczenie człowieka.

W przedostatnim rozdziale autorka omawia człowieka pośród innych bytów (od s. 177), jako istotę relacyjną: osoby w różnym wieku – starcy, młodość, dziewice, dzieci i ich miejsce w społeczności Izraela biblijnego. Bardzo ważna jest dialogiczna natura stworzenia: nieskończony Bóg pragnie dialogu ze swym stworzeniem, „cierpliwie poszukuje drogi do serca człowieka obdarzonego tak wielką wolnością, że zawsze możliwy jest jego sprzeciw” (s. 191).

Końcowy rozdział to przedstawienie biblijnych i europejskich wzorców piękna w literaturze (od s. 209). Ocena piękna hebrajskich tekstów wymaga znajomości zasad retoryki semickiej. Autorka w swoich analizach opiera się na założeniach i metodach francuskiego badacza Rolanda Meyneta. Zwraca uwagę na binarność ma poziomie zarówno pierwszym – języka lub gramatyki, drugim – słowa lub dyskursu oraz trzecim – całości księgi. Binarność „nie zakłada prostego powtórzenia, ale współgranie zdwojonej formy i zdwojonej treści – pomiędzy nimi ukryty jest głęboki sens, który należy odsłonić, zaktualizować” (s. 210). Podaje przykłady z tekstów na pierwszych dwóch poziomach i kończy zwróceniem uwagi na jedność Biblii przejawiającą się w jej tematyce, symbolach i obrazowaniu.

W zakończeniu podsumowuje wyniki badań nad terminologią ukazującą człowieka jako „koronę stworzenia”, którego bardzo ważną cechą jest dymorfizm płciowy i trud budowania jedności jako droga wzrostu.

Tekst uzupełnia obszerna bibliografia, wykaz skrótów, nota bibliograficzna oraz streszczenie po polsku i po angielsku.

Rozprawa świadczy o wysokim poziomie naukowym autorki. Chrześcijanom przypomina wartość ich natchnionych ksiąg poddanych szczegółowym badaniom językowym dla ogólnej ludzkiej kultury. We współczesnej dyskusji o dowartościowaniu kobiet cenne jest częste zwracanie uwagi na osoby płci żeńskiej oraz ich rolę w Biblii i społeczeństwie starożytnego Izraela. Praca powinna zainteresować zarówno językoznawców, biblistów, teologów, katechetów, jak też wszystkich pragnących głębiej poznać treść i formę objawienia biblijnego oraz podstawy naszej kultury.